

Nad válečným dopisem si poplakala...

Když jsme se s paní Jaroslavou Doležalovou potkaly na Staré radnici, kde přebírala Cenu města Žďáru nad Sázavou za osobní statečnost během 2. sv. války, souhlasila, že pro ŽN vypoví svůj příběh.

■ Lenka Kopčáková

Ve smluvenou hodinu již jsou vrátka do zahrady otevřená, a moje hostitelka vyhlíží ze zádveří. A tak se nyní, nad zažloutlými fotografiemi, přenášíme do časů jejího dětství.

Táferna, můj rodný dům

Letos v lednu bylo Jaroslavě Doležalové 92 let. Je rozená Vlčková a pochází z Táferny.

Vzpomíná, že mezi žáky do obecné školy v zámku občas přivedla guvernanta hraběcí děti, aby viděly, jak a co se ostatní učí. „Norbert byl nejstarší, Ženilda je můj ročník a Radslav byl nejmladší,“ říká pamětnice. V té době potomci Zdenka Kinského již mluvili francouzsky a německy. „A jak byli ukázněni, to se s námi vůbec nedalo srovnat,“ směje se paní Doležalová.

Tehdy, v předválečném roce 1937, vyhrála Velkou Pardubickou jezdkyňe Lata Brandýsová. „A ta Brandejska pak učila Kinského děti rajtovat,“ líčí pamětnice.

Když se po Mnichově politika zvrtila, guvernanta už prý s potomky hraběte nepromluvila slovo německy. Byl to její protest na to, jak se Němci zachovali.

Zdenko Kinský totiž opakovaně podepsal deklaraci české a moravské šlechty na obranu Československa. To byl dle Heydricha „říší nepřátelský akt“. Na majetek Kinských byla v říjnu 1941 uvalena nucená německá správa.

Zákaz českých učebnic

Tou dobou již studentka Jaruška jezdila do novoměstské reálky. Říká, že za Masarykovy střední školy měli mladí lidé po maturitě otevřený svět.

„A TAK VYPADÁ malá Jaruška po třinácti letech,“ stojí na fotce z tanečních. Poslala ji zachráněná dívka.

Foto: soukromý archiv

JAROSLAVA DOLEŽALOVÁ je historicky druhou držitelkou Ceny města Žďáru n. S. Foto: Lenka Kopčáková

„Němčina a francouzština byla povinná, v septimě jsme začali s angličtinou. A tu nám hned Němci zarazili. Také jsme nesměli do školy nosit české učebnice,“ ohlíží se.

Vždy prý si 1. září vzpomene na rok 1939, kdy šla do tercie, a vypukla válka. Celý čtyřicetý ročník Němci poslali na práce do Německa. Ve třídě zbylo 17 dětí, narozených roku 1925.

Po maturitě přihlásila maminka Jarušku jako služku na Táfernu.

Mezitím se v zámku ubytovala německá jednotka. V Táferně Němcům vařili. „Na obědy chodili, ale na večere se báli, a tak si je vozili na zámeček. V okolí se už pohybovali partyzáni,“ vysvětluje.

Rebelka se srdcem na dlani

V době zavedení protizidovských opatření nesměli Židé vstupovat nikam do veřejných prostor. Jednou byli Ebrovi na procházce, a paní doktorová přišla k výcepu pro limonádu. „Moje maminka hned, ‚A kde je pan doktor?‘ ‚No, stojí u lípy,‘ na to paní Ebrová. ‚A tak ať jde dál,‘ maminka ho nenechala stát venku,“ vzpomíná.

Jak paní Jaruška líčí, s maminkou ve válce dělaly vůbec spoustu zakázaných věcí. Sama o sobě říká, že je paličatá, a když si něco umane, udělá to. Psali jim lidé, co potřebovali potvrzení, že do třetího kolene nebyl v rodině Žid. Jinak by je vyhodili z místa.

„Tak jsme s maminkou večer chodily na faru, a pan farář Suk nám ta potvrzení pro ně vystavoval. My to hned poslaly, - a bylo to,“ směje se po letech těm malým – velkým vítězstvím.

Browning po tatínkovi

Krátce po heydrichiádě prý ale zažila opravdový strach. Maminka měla v nočním stolku po tatínkovi bubínkový revolver browning. Najednou Němci obstoupili obec a všechny domky prohlíželi, jestli někde někoho nenajdou.

„Maminka si zoufala: ‚Proboha, kam já tu pistolu dám!‘ V kuchyni byl pod oknem šicí stroj bobinka, co měl dřevě-

ný kryt. Maminka tam zbraň hodila a přikryla ji pikovou dekou. Tu deku mám ještě na půdě schovanou,“ vypráví paní Jaruška.

A už se hrnuli do chalupy. „Stoupni si k tomu,“ pošeptala maminka, a dcera přisedla zády k šicímu stroji.

Policie v kuchyni všechno prohlížela, a tehdy 18letá dívka s jedním odvážně brebtala německy. „Přitom jsem ale cítila, jak mi potůčky potu tečou po zádech. Byla jsem hrůzou bez sebe. Kdyby to našli, vystřelili by celou rodinu,“ ještě teď se podvědomě třese.

Dopadlo to dobře. Všichni si oddechli, a hospodská poslala učedníka, ať do hnoje vykope díru. Tam revolver hodila, a kluk to zasypal. „A tak jsme se zbavili toho krámu pitomýho,“ ulevuje si po 75 letech.

Bratři Wilhelmové

Jaroslava se vdala v roce 1943 za Jaroslava Doležala. Mezitím do Rouskovy továrny jezdil Vladimír Wilhelm. Prostějovská značka bratří Wilhelmových patřila jim. Vyráběli hospodářské náčiní a s Rouskovými spolupracovali.

Vladimír Wilhelm se kvůli židovskému původu své manželky před paní Rouskovou zmínil, že potřebuje nějak schovat dceru. Dostal tip na Jaroslavu Doležalovou. Když kývla, večer už služka od Rousků přivezla chromovanou postýlku s výbavou. „Tak jsme ji v ložnici, jak se to dělávalo, dali k nohám manželské postele, a Jaruška byla zabydlená,“ vzpomíná.

Pětiletá dívka jakoby chápala vážnost situace. Nikdy neplakala a na nic si nestěžovala. „Byla jako naše sluníčko. Jednou povídá mému muži: ‚Ty seš fešák, Jaruška je fešačka, a já su Jaruška,‘ vzpomíná.

Ale čípak ona je, panenka?

Nikdo o ukryté dívce nevěděl. Vycházeli až odpoledne, na procházku do lesa. „Jednou jsme ale potkali paní lesmistrovou, jak šla ze špacíru. Byla to velice zvědavá žena. Povídá: ‚Ale čípak ona je, panenka?‘ a Jaruška na to pohotově: ‚Fešáková...“

Policie dělala namátkové kont-

roly obyvatelstva, a mladá žena si musela pro holčičku sehnat nějaký doklad totožnosti. V tom jí pomohl stržanovský starosta Krška. Napsal, že Jarmilka patří do jejich obce, a ve Žďáře je jen na návštěvě.

„Poplakala jsem si však nad krásným dopisem, co mi napsal Jarmilčin dědeček. Lituji, že ho nemám, ale takový dopis by stál život. Spálila jsem ho,“ vzpomíná.

Dívčina maminka, paní Frederika, byla odvečena do Terezína, kde se nakazila tyfem. Její muž se poslední dny v květnu zdržoval kolem, a při první příležitosti svoji ženu vynesl. Měla štěstí, vyléčila se. V srpnu přijeli dívčini rodiče paní Jaroslavě poděkovat.

„Držím se dál od pánů“

Po válce Jaroslava Doležalová s Jarmilkou přerušila styky. Nechtěla prý, aby se jí cítila nějak povinována. Dívčin tatínek dál jezdil pracovně k Rouskům, a tak dívka občas poslala fotku. Všechny má paní Doležalová uložené v albu. Z jejich rubů můžeme číst: „A tak vypadá malá Jaruška po třinácti letech,“ stojí na fotce z tanečních. Nebo: „Držím se dál od pánů“ vzkazuje pisatelka z lyžařského výcviku. Nakonec v roce 1957 poslala paní Jarušce svoji „svatební“.

Doležalům se narodili tři synové, a všichni vystudovali na báňské inženýry.

S Jarmilčiným synovcem

Jak paní Doležalová říká, potkat se na radnici s Jarmilčiným synovcem bylo ohromné. „Byla jsem nadšená, že ještě s někým z nich mohu mluvit. Všechny jsem přežila - a najednou se ke mně hlásí ten chlapec!“

Kdo ji navrhl na Cenu města, vůbec netuší. Těší se, až medaili ukáže snachám. „Děvčata se chystají, že teprve přijedou,“ vysvětluje.

Háčkované rukavičky

Při slavnosti na radnici 92letá Jaroslava Doležalová svou elegancí všem vyrazila dech. Na rukou jí nechyběly krajčované rukavičky.

„Ty jsem si kdysi háčkovala sama. Něco jsem už dala snachám, a najednou jsem zjistila, že mi zbyly dvě na jednu ruku. Ale kdo by to dnes poznal,“ směje se žena.

Nemám na nic čas

Paní Doležalová má šest vnuků a 11 pravnuků. Když se všichni sejdou, k ní domů se už nevejdou. Ráda se starala o velkou záhonovou zahradu, nyní převládá trávník. Ale pivoňky chybět nemohou. Ty jsou její oblíbené.

„Co bych všechno chtěla dělat. Vůbec mi nevychází čas. Všude mám rozečtené knížky, a nemůžu to dokousnout,“ říká. Když se ptám na oblíbené místo, bez váhání tvrdí, že to je celá Vysočina.

...Do našeho povídání tikají hodiny, a než se nadějeme, odbíjejí podruhé celou. Před loučením ještě pořizují pár snímků.

„Ale vždyť jsem celá rozčuchaná, nemám ani čas jít ke kadeřnici,“ omlouvá se. A náramně jí to sluší.